

نگاهی به نهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

نوشته: ابوالفضل هاشمی

باز هم گروهی گرد آمدند و پراکندند: مسئولین ذریبط، غرفه‌داران و خریداران یا تماشاچیان! گروه اول که کار خویش می‌کردند و بی‌هیچ عایدی آنچنانی ادامه کار خود را اینبار در نمایشگاه کتاب پی می‌گرفتند. گروه دوم که بدنبال رزق خویش آمده بودند تنها گروه راضی! این جمع بودند. اینان که به کار خویش واردند، به شیوه‌های مختلف در فروش اقلام تکراری خود اقدام می‌کردند. و اما گروه سوم، اینان به چه کار آمده بودند؟ ... کلمه تکرار که بعنوان یک اپیدمی اجتماعی در تمامی شئون دیده می‌شود از رادیو و تلویزیون، از مدرسه‌ها، از دانشکده‌ها و ... گذشته و به نمایشگاه کتاب نیز رسوخ کرده است، عناوین تکراری، موضوعات یکنواخت، ازدحام بیش از حد و گاهی بی‌مورد و دهها مسئله دیگر همگی دست به دست هم داده‌اند تا از نمایشگاه نهم چیزی بسازند که در نمایشگاههای قبلی نیز شاهد آن بودیم. عناوین تکراری مهمترین معضلی است که گریبان نمایشگاه را گرفته است. ناشران هر ساله اقدام به عرضه کتابهایی می‌نمایند که چاپ سالهای گذشته است و انگار اینان در سالهای اخیر چیزی را برای چاپ دریافت نکرده‌اند و یا در صورت دریافت، قدرت و جسارت چاپ آن را نداشته‌اند.

اهمیت کتاب

هیچکس نمی‌تواند در این دنیای جدید، اهمیت نقشی را که اطلاعات ایفا می‌کند، انکار نماید. امروزه، راهبردی‌ترین و قاطعانه‌ترین تصمیمات اتخاذ شده، تنها در صورتی صحیح هستند که بر اخبار و اطلاعات مطمئن، جامع و به روز متکی باشند. امر مزبور این حقایق را روشن می‌سازد که چرا عصر معاصر، «عصر اطلاع‌رسانی» نام گرفته، چرا قدرت‌هایی در صدد پی‌ریزی استعمار اطلاع‌رسانی جهانی هستند و اینکه چرا کشورهای در حال رشد در تلاش به

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی کل کتابهای

منتشر شده به تفکیک موضوع و تألیفی و

ترجمه‌ای بودن در طی برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۶۸-۱۳۷۲) در ایران

موضوع	تألیف		ترجمه		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
کلیات	۶۶۱	۲/۶۰	۲۸۰	۲/۲۸	۱۱۴۱
فلسفه	۶۳۰	۲/۲۸	۸۵۰	۷/۵۸	۱۴۸۰
دین	۲۸۲۱	۱۹/۰۸	۸۳۲	۷/۴۵	۵۶۷۵
علوم اجتماعی	۲۴۲۷	۹/۶۲	۸۵۱	۷/۵۹	۳۲۹۸
زبان	۱۸۲۸	۷/۲۰	۲۵۲	۲/۲۶	۲۰۸۰
علوم خاص	۸۶۸	۳/۲۳	۱۰۳۳	۹/۲۱	۱۹۰۱
پزشکی	۷۸۵	۳/۰۹	۱۱۵۲	۱۰/۳۰	۱۹۳۹
فنی و مهندسی	۱۸۰۴	۷/۱۱	۷۶۱	۶/۷۹	۲۵۶۵
هنر	۱۱۰۳	۴/۲۵	۷۲۵	۶/۲۷	۱۸۲۸
ادبیات	۵۰۱۰	۱۹/۷۵	۲۲۰۰	۱۹/۴۳	۷۲۱۰
تاریخ و جغرافی	۱۲۵۲	۴/۹۳	۶۸۰	۶/۰۷	۱۹۳۲
کودکان	۲۱۲۷	۱۶/۲۳	۱۳۸۷	۱۲/۳۷	۵۵۱۴
جمع	۲۵۳۷۵	۱۰۰	۱۱۲۰۸	۱۰۰	۳۶۵۸۳
درصد	۶۹/۲۶		۳۰/۶۴		۱۰۰

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی کل کتابهای

منتشر شده به تفکیک موضوع و دفعه چاپ

در طی برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۶۸-۱۳۷۲) در ایران

موضوع	چاپ اول		چاپ مجدد		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
کلیات	۸۵۶	۴/۰۵	۳۹۵	۲/۱۸	۱۲۵۱
فلسفه	۷۱۰	۳/۲۶	۸۰۰	۴/۲۱	۱۵۱۰
دین	۲۹۸۳	۱۲/۱۲	۳۱۶۴	۱۷/۲۳	۶۱۴۷
علوم اجتماعی	۱۹۵۱	۹/۲۲	۱۳۸۷	۷/۶۲	۳۳۳۸
زبان	۱۶۸۷	۷/۹۹	۲۵۱۲	۸/۳۲	۴۲۰۱
علوم خاص	۱۱۵۶	۵/۲۷	۸۱۱	۴/۲۷	۱۹۶۷
علوم علوم پزشکی	۱۵۵۹	۷/۳۸	۶۲۹	۳/۵۸	۲۲۰۸
فنی و مهندسی	۱۲۵۹	۶/۹۱	۱۱۷۵	۶/۲۷	۲۴۳۴
هنر	۱۱۴۵	۵/۹۳	۷۶۲	۴/۲۱	۱۹۰۸
ادبیات	۴۰۸۹	۱۹/۳۵	۳۳۳۷	۱۸/۳۹	۷۴۲۶
تاریخ و جغرافی	۱۲۷۲	۶/۰۳	۸۶۹	۴/۷۹	۲۱۴۱
کودکان	۲۲۵۲	۱۰/۶۷	۳۳۰۲	۱۸/۱۹	۵۵۵۴
جمع	۲۱۱۲۳	۱۰۰	۱۸۱۸۸	۱۰۰	۳۹۳۱۱
درصد	۵۳/۷۹		۴۶/۲۱		۱۰۰

هستند که کمترین تجدید چاپ را دارند (جدول شماره ۲).

بی‌اعتنایی دانشجویان به کتابهای غیردرسی و کمک آموزشی مؤثر است.

دانشجویان هر یک از جزوات کهنه و اوراق

فروخته مربوط به چندین سال گذشته را استفاده

می‌کنند و برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود -

اگر علاقمند باشند - گاه مجبور به پرداخت مبالغ

قابل توجهی از کمک هزینه ناچیز خود، برای

کتاب و جزوه هستند. آنان با بیان اینکه جزوه‌ها و

کتابهای درسی نمی‌تواند حضور علمی این قشر

را در میدان حضور علمی تأمین کند عمدتاً با گله

و شکایت می‌گویند: برای دستیابی به منابع چه

باید کرد؟ اینان وقتی به نمایشگاه کتاب می‌روند

جز تماشای کتابهای رنگارنگ و غرفه‌های شلوغ

چه خواهند کرد. کتابهای خارجی به علت

مشکلات ارزی و تفاوت نرخ دلار در بازار کتاب

ایران با آمریکا که در افزایش قیمت کتاب برای

خریداران ایرانی مؤثر است گاه اصلاً به دست

دانشجویان نمی‌رسد. از طرف دیگر ناشران

خارجی گاهی آخرین انتشارات خویش را به

نمایش نمی‌گذارند که این مهم نیز در انتخاب و

تهیه کتاب مشکلاتی را بوجود می‌آورد. کتابهای

فارسی نیز جامعیت لازم را برای ارضای نیاز

خوانندگان فراهم نمی‌کند. علاوه بر محدودیت

کتابهای تألیفی، بسیاری از کتابهای ترجمه‌ای نیز

که در اختیار خریداران قرار می‌گیرد آخرین منابع

نیست. با توجه به منابع چاپ شده کشور در طی

چند سال گذشته (جدول شماره ۱) در کنار

مشکلات دیگری از قبیل کم شدن سهمیه ارزی،

قیمت بالای کتابها و ... نمایشگاههای کتاب نیز

تأمین‌کننده نیازهای علمی تخصصی دانشجویان

نمی‌شوند. همچنانکه در جدول شماره ۱ آمده

است کتابهای چاپی پزشکی و فنی و مهندسی که

بیشترین خریداران را در بین دانشجویان دارند

تنها ۱۲/۳۱٪ از کل کتابهای چاپی در طی

سالهای ۶۸ - ۷۲ را در بر می‌گیرند. این در حالی

است که این کتابها در مجموع از جمله کتابهای

منظور تسریع روند توسعه خود، می‌بایستی

نهایت سعی خود را در از بین بردن انحصار

اطلاع‌رسانی به کار بندند. پس متوجه می‌شویم

که چرا کتاب و مواد خواندنی که از مهمترین

ابزارهای اطلاع‌رسانی به شمار می‌روند در

کشورهای پیشرفته از مایحتاج عمومی روزانه

محسوب می‌شوند و بر تهیه و مطالعه آن اصرار

می‌گردد. متأسفانه به این مهم در کشور ما،

علیرغم تلاشها و توجهاتی که در چند ساله اخیر

صورت گرفته، توجه کمتری شده است. آقای

رفسنجانی، رئیس جمهوری کشور، در مراسم

افتتاح نهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در

تاریخ ۷۵/۲/۱۸ به ضعفها و کاستی‌ها در این

بخش اشاره کرده و با بیان اینکه در آینده کمکهای

دولت بیشتر برای کتابهای چاپ اول متمرکز

خواهد بود، ابراز داشتند: به بخش کتاب باید مثل

تأمین نان و دارو توجه کنیم. این توجهات و

توجهاتی نظیر اینها ما را به تلاشهای بیشتری در

جهت استقلال اطلاعاتی و خروج از دایره

استعمار فرهنگی - اطلاعاتی که هم اکنون با آن

دست به گریبان هستیم امیدوار می‌کند. با وجود

این، منابع محدود و کهنه موجود در کتابخانه‌های

دانشگاهها و مراکز علمی - که نقطه انکایی برای

استقلال فرهنگی - اطلاعاتی هستند - که برخی

از آنها مربوط به ۴ الی ۵ دهه گذشته هستند،

خطر فقر اطلاعاتی در دانشگاهها را هشدار

می‌دهد. این در حالی است که در حدود ۴ میلیون

کتاب خارجی و یک میلیون کتاب فارسی

موجود در دانشگاههای کشور به خاطر

برنامه‌ریزهای نادرست در انتخاب و تهیه کتاب،

آموزش دانشجویان، عدم همکاری در امانت بین

کتابخانه‌ها و ... به خوبی مورد بهره‌برداری قرار

نمی‌گیرد. در همین راستا محدود شدن

دانشگاهها به جزوات درسی و بیانات شفاهی

اساتید به دلیل عدم دستیابی به آخرین منابع

علمی از مشکلاتی است که در بی‌توجهی و

گرانی کتاب

دیدار از نمایشگاه کتاب تهران لذت بخش است، نه بخاطر کتابهای رنگارنگ و غرفه‌های کوچک و صحن قشنگ، بلکه به این خاطر که سیل مشتاقانی که با علاقه زیادی در میان سالن‌های بزرگ و غرفه‌های کوچک حاصل سالها عرق‌ریزان روحی نویسندگان بزرگ را می‌بینند و دمی را آسوده و فارغ از تمامی قید و بندها فقط و فقط در کتابها غرق می‌شوند و به طور لذت بخشی ارتباط خود را با دنیای پیرامون قطع می‌کنند. هیاهو، ازدحام، استقلال، صف‌های طولیل کودکان دبستانی و نوجوانان، شادی و خنده، شتاب، تأسف و حسرت و... آن چیزهای زیبایی است که هر بیننده عاشقی را به تأمل وادار می‌دارد. قدم به قدم از غرفه‌های شلوغ گذشتن، نگاهی سریع و گذرا به غرفه‌های کوچک و بزرگ انداختن، عبور از صف آدمهایی که با عطش بسیار کتابهای مورد نظر خود را جستجو می‌کنند انسان را شعفی می‌بخشد که به هیچ بیانی معنی نمی‌شود. انسانهایی که از موانع و دشواریهای بسیار عبور می‌کنند تا با کلمات، واژه‌ها و جملات کتابهای گوناگون آشتی کنند و با خرید از نمایشگاه کتاب شادیهای خود را تکمیل نمایند.

شور، حرکت و جستجو در جای جای نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران موج می‌زند. این در حالی است که همه مردم اعم از غرفه‌داران و بازدیدکنندگان هر کدام به نوعی از گرانی کتاب شکوه دارند. پای صحبت مردم که می‌نشینیم تمام حق را به آنها می‌دهیم و وقتی با ناشران و کتابفروشان به جدل می‌پردازیم پر بیراهه گفته‌ایم که آنان نیز عضوی از جامعه‌ای هستند که تورم اقتصادی گریبانگیر همه چیز و از جمله کتاب گردیده است.

راستی یک محصول فرهنگی را با کدام بهای پولی می‌توان خرید؟ آیا قیمتی را می‌توان برای اندیشه و تفکر و شعور تعیین کرد... ولی آنجا که

پای خرید یک «محصول فرهنگی» به میدان می‌آید قیمتی را باید تعیین کرد که مناسب باشد. حدیث گرانی کتاب و افزایش نرخ آن در سالهای اخیر حکایت کهنه‌ای است اما همه ساله در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران - به رغم تخفیفهایی که برای عرضه کتاب در نظر گرفته می‌شود - این مسأله صورت تازه‌ای به خود می‌گیرد. وقتی ناشران و کتابفروشان غرفه را در مدت زمان نمایشگاه، متری چهارهزار تومان (۴۰/۰۰۰ ریال) اجاره می‌کنند و با هزینه شخصی خویش کتابها را به آنجا حمل کرده و سپس از افرادی حقوق بگیر برای فروش کتابها استفاده می‌کنند و علاوه بر آن با تخفیفی که مجبور به رعایت آن هستند، اینها همه هزینه‌های گزافی را می‌برد که برای جبران آن ناشران قیمت کتابها را اضافه می‌کنند. تورم اقتصادی نیز طبیعتاً باعث افزایش قیمت کتابها می‌گردد. بعنوان مثال کتابی که سال گذشته با قیمت ۴۵۰ تومان در نمایشگاه عرضه گردیده امسال ۷۵۰ تومان گردیده است. این اختلاف قیمت در یک سال برای چیست؟ با یک نظرسنجی که روزنامه ایران از شرکت کنندگان در نمایشگاه کتاب نموده است ۵۶ درصد پاسخگویان گرانی کتاب را مهمترین مشکل کتابخوانی در ایران می‌دانند، این در حالی است که ۲۷ درصد کمبود وقت، مشکلات شخصی و بی‌علاقگی به مطالعه کتاب و ۴ درصد کمبود کتابخانه و ضعف تبلیغات در جهت ترویج فرهنگ مطالعه را مهمترین مشکل کتابخوانی در ایران عنوان کرده‌اند.

گرانی کتاب در روال چاپ و نشر نیز تأثیر گذاشته است. با توجه به مشکلات مالی ناشران، آنها معمولاً هزینه محدودی را برای چاپ تیراژ پائینی از کتاب صرف می‌کنند. ناشران معمولاً بیم آن دارند که اگر کتاب را در تیراژ بالا چاپ کنند سرمایه‌شان برنگردد. معمولاً تیراژ کتابها از ۳ هزار کتاب تا ۷ هزار کتاب متجاوز نیست و این کتابها

بیشتر کتب علمی، دانشگاهی، تحقیقی و پژوهشی هستند و طبیعتاً این تیراژهای محدود برای ایسین قبیل کتابها، پاسخگوی نیازهای روزافزون دانش پژوهان نیست. با افزایش تعداد دانشجویان دانشگاهها، نیاز به کتب علمی، تحقیقاتی و پژوهشی روزبه روز فزونی می‌گیرد و چاپ کردن کتابها در تیراژ پائین نه تنها فعالیت بازار سیاه کتاب را تشدید می‌کند بلکه عده زیادی از جویندگان و علاقمندان کتاب را از تهیه کتاب مورد نظر خویش محروم می‌کند. از طرف دیگر با افزایش قیمت‌ها، ناشران در چاپ کتاب ریسک نمی‌کنند. به همین خاطر کتابهای چاپ اول و جدید در غرفه‌ها کمتر دیده می‌شدند. بعنوان مثال، انتشارات اساطیر که امسال با ۲۵۲ عنوان کتاب در نمایشگاه شرکت کرده بود تنها هفت عنوان جدید را به مجموعه سالهای پیش خود افزوده بود. مشکل در کجاست؟ ناشران اوضاع نابسامان مالی و توزیع نادرست کاغذ و عدم خرید مردم را بهانه می‌کنند و دولت نیز در تسلیحی سالیانه ادعای کمک به ناشران و نویسندگان در جهت تولید هر چه بیشتر کتاب را اظهار می‌دارند. علیرضا برازش معاون امور فرهنگی وزارت ارشاد اسلامی و رئیس نهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران با بیان این مطلب که امسال مبلغ ۲۰ میلیارد ریال اعتبار در قالب تسهیلات بانکی جهت تولید هر چه بیشتر کتاب به ناشران و نویسندگان پرداخت می‌شود، اظهار می‌دارد که: اگر ناشران در سال جاری با رشدی بیش از ۵۰ درصد نسبت به سال گذشته به تولید کتاب بپردازند با هیچ کمبودی مواجه نخواهند شد. این در حالی است که در سال ۱۳۷۴ حدود ۱۱ هزار و ۷۰۰ عنوان کتاب توسط ناشران سراسر کشور چاپ شده است. علیرضا برازش در بخش دیگری از سخنان خود می‌گوید: ۷۰ درصد از هزینه‌های چاپ هر کتاب با کارمزد هشت درصد امسال بصورت وام به ناشران

پرداخت می‌شود و باز پرداخت آن نیز سه ماه پس از انتشار آن کتاب در دوازده قسط خواهد بود. همچنین یک ناشر در طول سال چهار مرتبه و هر بار که کتابی را جهت چاپ ارائه می‌دهد می‌تواند از وام تخصصی استفاده کند.

ما همه ساله نظر ناشران و مسئولین دولتی را بیان کرده‌ایم، اما آنچه که عاید این کش و قوس تبلیغاتی است تنها گرانی روزافزون کتاب است که روز به روز از علاقمندان و مشتاقان واقعی

درک می‌کنند. مردم و یا به عبارتی بهتر، استفاده کنندگان اطلاعات نیز وقتی مورد نظر سنجی قرار می‌گیرند حقایق را مطرح می‌کنند که در بسیاری از مواقع به ذهن برنامه‌ریزان و مسئولین نرسیده است. در نظرسنجی روزنامه ایران ۲۲ درصد پاسخگویان در جواب این سؤال که: «آخرین کتابی که خوانده‌اید چه کتابی بود؟» گفته‌اند، آخرین کتابی را که مطالعه کرده‌اند رمان یا داستان بوده است (در میان خوانندگان رمان و داستان

خوانندگان کتابهای سیاسی و ۸۲ درصد خوانندگان کتابهای مذهبی مرد بوده‌اند، از نظر سنی نیز ۳۳ درصد افرادی که کتاب فلسفی مطالعه کرده‌اند سنشان بین ۴۱ تا ۵۰ سال بوده است. در ضمن کلیه مطالعه کنندگان کتابهای شعر و ادبیات از نظر سنی ۱۰۰ درصد در سن ۲۱ تا ۳۰ سال بوده‌اند.

با گذری تند و سریع به مقادیر داده شده می‌بینیم که ۳۲ درصد پاسخگویان کتابهای علمی و تخصصی را مطالعه کرده‌اند و در مقابل تنها ۳ درصد کتابهای سیاسی را برگزیده‌اند. با این توصیف آیا بهتر نیست که به جای کتابهای متنوع سیاسی که برای افراد کمتری چاپ می‌شود به چاپ و نشر کتابهای علمی و تخصصی بپردازیم که افراد بیشتری را به خود مشغول می‌کنند. اینگونه نظرسنجی‌ها در برآورد نیازها و خواستهای اطلاعاتی اهمیت زیادی دارند و لازم است که مسئولین به این مهم توجه داشته باشند.

مشتاقان کتاب

همه ساله با برپایی نمایشگاه بین‌المللی کتاب عده زیادی از شهرستانها چه به عنوان غرفه‌دار و ناشر و چه در لباس خریدار و خواننده کتاب به تهران می‌آیند. سال به سال تعداد مشتاقان خرید کتاب که از شهرستانهای دورافتاده به مرکز می‌آیند فزونی می‌گیرد و این مسأله روشن می‌کند که جامعه ما در زمانی کوتاه می‌خواهد برعقب ماندگیهای خود در عرصه کتاب فائق آید. اکنون کودکان و نوجوانان ما با کتاب بیگانه نیستند. حضور عده زیادی از این نوجوانان به عنوان راهنمایان نمایشگاه که با آرم «پشتازان» در این همایش فرهنگی شرکت کرده‌اند روشنگر آن است که نسل جدید با قلمی استوار در عرصه فرهنگ کشور گام می‌نهد.

نمایشگاه کتاب در روز اول حدود ۱۵۰ هزار نفر، روزهای پنج‌شنبه و جمعه هر روز ۳۰۰ هزار

۴۹ درصد زنان بوده‌اند، که از نظر سنی ۷۵ درصد آنها بین ۲۰ تا ۳۰ سال سن داشته‌اند و از نظر تحصیلی ۴۴ درصد آنان دانشجو بوده‌اند). ۳۲ درصد پاسخگویان کتابهای علمی و تخصصی، ۳ درصد سیاسی، ۷ درصد تاریخی و ۳ درصد در زمینه علم اقتصاد بوده است. همچنین آخرین کتاب مورد مطالعه ۱۱ درصد افراد مذهبی، یک درصد فلسفی و ۸ درصد شعر و ادبیات بوده است. ضمن اینکه ۱۳ درصد پاسخگویان نیز به این سؤال پاسخی نداده‌اند. دیگر نتایج پاسخ به این سؤال نشان می‌دهد که، ۸۷ درصد خوانندگان کتابهای تاریخی، ۳۹ درصد

خود دورتر می‌شود. ما اذعان داریم که دولت درصدد رفع مشکلات و موانع موجود در تهیه و تولید کتاب است. اما اینها کافی نیست. برنامه‌ریزیهایی که بیرون از گود و بی‌حضور کتابداران زبده، ناشران و کتابفروشان با تجربه و مؤلفان دل سوخته انجام می‌گیرد اصولاً سطحی خواهد بود و در دراز مدت نتیجه مطلوبی را نخواهد داشت.

ناشران می‌دانند که چه نوع از کتابهایشان بیشتر به فروش می‌رسد، چه کتابهایی و با چه قیمت‌هایی به فروش می‌رسد و کتابداران وسعت نیاز دانشجویان بی‌ضاعت را در تماسی دائمی

نفر و روز شنبه نیز حدود ۲۵۰ هزار نفر را پذیرا بوده است. با گذری بر روزهای اول نمایشگاه و تعداد افرادی که از این نمایشگاه دیدن کرده‌اند می‌بینیم که مسیر صعودی نمودار از نمایشگاه اول تا نهم همچنان رو به بالا مانده است. نمایشگاه کتاب در برانگیختن شوق کتابخوانی در افراد و گسترش فرهنگ مطالعه در جامعه موفق بوده است. اگر مقایسه‌ای بین سطح غرفه‌های اختصاص یافته به ناشران، تعداد ناشران شرکت کننده و تعداد عنوان‌های عرضه شده کتاب از نمایشگاه اول تا نهم بشود، می‌بینیم که نمایشگاه کتاب در این زمینه‌ها نیز رشد قابل توجهی کرده و عملکرد موفق داشته است. اما از آنجا که نمایشگاه کتاب تهران بزرگترین همایش فرهنگی کشور است و مهمترین وجه آن اطلاع‌رسانی است، مهمترین هدف آن نیز برانگیختن شوق کتابخوانی و ترغیب مردم به مطالعه می‌باشد که در این زمینه موفقیت بسزائی داشته است.

از زیباترین کارهایی که مسئولین نمایشگاه در دوره نهم آن انجام داده‌اند دعوت از ۲ میلیون دانش‌آموز و ۱۰۰ هزار معلم است که از سراسر کشور به میهمانی کتاب فرا خوانده شدند. این امر در عین حالیکه شور و شوق فراوانی را در دانش‌آموزان بوجود آورده، باعث شده است تا زیربنای اطلاعاتی از هم اکنون در کشور پایه‌ریزی گردیده و فردایی روشن را پیش رو داشته باشیم. اولین اثر این برنامه درست را در نمایشگاه کتاب هنگامی که دانش‌آموزان، گروه گروه و مشتاقانه به نمایشگاه هجوم می‌آورند، دیدیم. نمایشگاه مملو از کودکانی بود که فضای غرفه‌ها را از سر و صدا و هیاهوی خویش پر کرده بودند.

کودکان صاحبان اصلی نمایشگاه هستند و فردا در دستهای آنهاست. پس تغذیه مناسب فکری از همین امروز و در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران باید انجام شود. کودکان دوست دارند

هر چه بیشتر کتاب بخردند و بخوانند. وقتی از نوجوانی سؤال می‌شود که چند کتاب از نمایشگاه خریدی؟ در حالتی که حسرتی آمیخته با عجز او را فرا گرفته است می‌گوید: ایکاش آنقدر پول داشتم که همه کتابهای علمی و افسانه‌ای را می‌خریدم. و سپس با خنده‌ای شیطنت‌آمیز ادامه می‌دهد: آخر کتابهای مخصوص نوجوانان خیلی کم است. به دنبال او دوستش می‌گوید: راست می‌گوید ما هر چه در این غرفه‌ها گشتیم کتاب مخصوص نوجوانان کمتر پیدا کردیم.

حرفهای این نوجوانان انگار زنگی را به صدا در می‌آورد. آیا عرضه چاپ و نشر کتاب در کشور طیف وسیع نوجوانان را فراوش کرده است؟ آیا عرضه کتاب در این مقطع سنی جوابگوی نیازهای روبه گسترش نوجوانان نیست؟ و یا ... این در حالیست که در نمایشگاه نهم ۳۰۰ درصد به غرفه‌های بخش کودکان اضافه شده است. با این وجود از نظر کمیت مشکلی نداریم، اما آنچه مهم است کیفیت محصول است. پس لازم است که برنامه‌ریزیهای دقیق‌تری در این مورد صورت گیرد تا کتابهای مناسب‌تر هر گروه سنی برای آن گروه چاپ شود.

غرفه‌های کوچک

محوطه نمایشگاه بین‌المللی و سالن‌های بزرگ آن دیگر پاسخگوی سیل ناشران و مشتاقان کتاب نیست و کمبود جا در غرفه‌ها به شکل بارزی خودنمایی می‌کند. در حال حاضر به نظر می‌رسد که برای تهران ۱۳ میلیونی چنین نمایشگاهی کوچک و محدود است بخصوص اینکه ناشران زیادی از شهرستانها و کشورهای خارجی به تهران می‌آیند و در این نمایشگاه آثار چاپ شده خویش را عرضه می‌کنند. بسیاری از غرفه‌ها آنقدر کوچک و تنگ بودند که فقط جای کوچکی برای متصدی غرفه وجود داشت و

حتی جا برای کتابهای عرضه شده بسیار کم بود. تا جایی که تعدادی از ناشران به صورتی مشترک در غرفه‌هایی واحد به فعالیت مشغول بودند.

تا آنجا که ما اطلاع داریم هیچ ناشری بدون دعوت و اجازه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در این نمایشگاه نمی‌تواند حضور داشته باشد. پس مسئولین ذیربط تعداد ناشران دعوت شده و تعداد غرفه‌ها را می‌دانستند و گنجایش محوطه نمایشگاه را نیز حتماً مدنظر داشته‌اند، با این وجود، نقایصی که بوجود می‌آید تماماً به عدم برنامه‌ریزی صحیح و به قول ناشران شرکت کننده

به ضعف مدیریت مسئولین مربوط می‌شود. متصدی یکی از این غرفه‌های مشترک می‌گوید: «ما از مشهد آمدم و از مسئولان برگزاری نمایشگاه درخواست دو غرفه کردیم. یکی از غرفه‌های ما را در آنطرف سالن به ما دادند و غرفه دیگر را با دو ناشر دیگر در اختیار ما گذاشتند. در حقیقت غرفه به ۳ نفر فروخته شده و من می‌پرسم چرا؟ مگر آثار عکاسی و سینمایی چه ارتباطی با کتابهای مذهبی دارد که هر دوی آنها باید در یک غرفه قرار بگیرند».

از موارد دیگری که در نمایشگاه نهم صحبت‌های زیادی را در بین مردم و ناشران به خود اختصاص داده بود مسئله الفبایی بودن غرفه‌ها در سالن‌های نمایشگاه بود. البته این چیز تازه‌ای نبود و در تمامی دوره‌های نمایشگاه کمابیش اجرا شده بود. اما ضرورت بحثهای موجود بخاطر نیازهایی است که با افزایش تعداد بازدید کنندگان بوجود می‌آید. راهروهای شلوغ، غرفه‌های کوچک و انبوه جمعیتی که بدنبال با ریکه‌هایی بودند که بگذرند و خود را به کتابها برسانند، باعث می‌شد تا این فکر در مردم قوت بگیرد که اگر مسئولین سالن‌ها را به صورت موضوعی تنظیم نمایند افراد بدنبال کتابهای مورد علاقه خود به سالن‌ها و غرفه‌های مورد نظر خواهند رفت و ازدحام بی‌مورد در سالن‌ها و

کرد.

در پایان

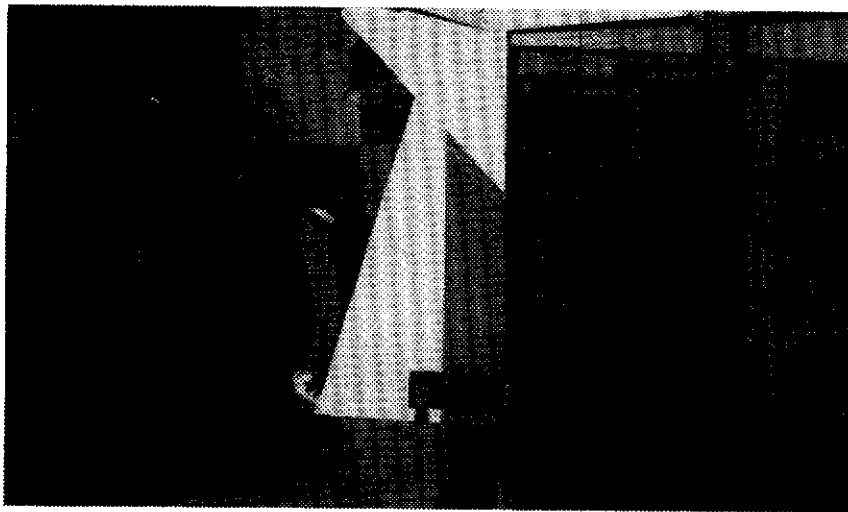
نهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران پایان یافت. گروهی با بسته‌های کتاب راضی و خشنود بودند و بسیاری نیز از گرانی و ضعف مدیریت و امثالهم می‌نالیدند. اما آنچه مهم است وجود لفظ نمایشگاه است. نمایشگاه کتاب تهران به حق در طی دوره‌های متوالی سیر صعودی خود را طی کرده است و با وجود ضعف برنامه‌ریزی‌ها که بیشتر به خاطر برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت و شاید سالیانه می‌باشد، کارنامه خوبی از خود بجا

ناشران خارجی بیشتر صدق می‌کند. در نمایشگاه امسال ۱۳۴۰ ناشر داخلی با ۳۰ هزار عنوان کتاب، ۲۵۰ ناشر لاتین با ۳۰ هزار عنوان کتاب و ۱۴۰ ناشر عرب زبان با ۱۲ هزار عنوان کتاب شرکت داشتند. کمیته ناشران خارجی از آبان ماه ۱۳۷۴ برای ۱۴۷۰ ناشر لاتین و ۵۰۰ ناشر عرب، دعوت‌نامه‌هایی را برای شرکت در نهمین نمایشگاه کتاب ارسال کرد که از این تعداد ۲۵۰ ناشر لاتین و ۱۴۰ ناشر عرب تدارک لازم را دیده و در نمایشگاه شرکت کردند. علت عدم حضور بالای ناشران خارجی چیست؟ مردم می‌گویند که چرا

راهرها بوجود نخواهد آمد. در شق اول هر بازدیدکننده مجبور است برای یافتن کتاب مورد نظر خود همه سالن‌های ناشران داخلی را زیر پا بگذارد. اما، در شق دوم و با دسته‌بندی تخصصی غرفه‌ها اینطور نیست. اگر فرضاً یک سالن به موضوع پزشکی و پیراپزشکی اختصاص پیدا کند همه آنهایی که بدنال این قبیل کتابهای تخصصی هستند به سالن مورد نظر مراجعه می‌کنند و دیگر سرگردان نمی‌شوند. در شرایط کنونی در یک غرفه کتابهای مذهبی در کنار رمان و ادبیات و یا خودآموز انگلیسی و آثار مربوط به کودکان و نوجوانان و... قرار داده شده است. چنین ترتیبی برای یک نمایشگاه بین‌المللی نادرست است. اما از سوی دیگر باید امکانات موجود و حدود فعالیت ناشران را نیز در نظر گرفت. زیرا، بیشتر ناشران ما بصورت عمومی و در زمینه‌های مختلف فعالیت می‌کنند. بنابراین، بهترین عمل در این مورد تخصیص موضوعی یک سالن به تمامی کتابهایی که ناشران مختلف به نمایش گذاشته‌اند می‌باشد که این عمل در نمایشگاه نهم در سالنهای ۲۶B تا ۲۶F به اجرا درآمده بود، اما متأسفانه با تمام بحثها و جدلهایی که وجود داشت، این سالن‌ها با وجود کاربردی بودن، چندان شلوغ نبودند و مراجعین کمتری از این شیوه استفاده می‌کردند.

ناشران شرکت‌کننده

برپایی نمایشگاههای کتاب فرصت مناسبی را برای جویندگان علم و ادب و تحقیق فراهم می‌آورد تا بتوانند به آخرین یافته‌های دانش بشری دست یابند. آیا نمایشگاه نهم توانسته است انتظار روزافزون جامعه علمی و فرهنگی کشور را تأمین کند؟ وقتی که صحبت از جمعیت ناشران می‌شود در وهله اول نگاهها به سوی ناشرانی می‌رود که از شهرت بیشتری برخوردارند. این مسئله بخصوص در مورد

گذشته است. نمایشگاهی که سال گذشته ۴۰ هزار متر مربع بود، در نمایشگاه نهم به ۷۵ هزار متر مربع گسترش یافت اما باز دیدیم که غرفه‌ها کوچک، راهروها تنگ و سالنها گنجایش انبوه جمعیت را نداشت. مسئولین به این مهم توجه بیشتری کرده‌اند، مردم مشتاق‌تر شده‌اند و رسانه‌های گروهی فعالیت بیشتری را در این زمینه آغاز کرده‌اند. انتظارات به یکباره بالا رفته است اما در مقابل امکانات همانی است که در سالهای پیش نیز کما بیش داشته‌ایم و ... تا نمایشگاه دهم.

مسئولان نمایشگاه، از ناشران واقعی و معتبر برای شرکت در نمایشگاه دعوت نمی‌کنند؟ و چرا بیشتر کتابهای تخصصی و تحقیقاتی قدیمی هستند، در حالی که این گونه کتابها باید به روز باشند و کسانی که برای خرید کتابهای علمی به نمایشگاه می‌آیند، انتظار دارند که به آخرین یافته‌های علمی و تحقیقاتی جهان دست پیدا کنند. وجود کتابهای تاریخی، ادبی، فلسفی و سیاسی در نمایشگاه یک نقطه قوت است، چون اینگونه کتابها تاریخ مصرف ندارند، اما کتابهای فنی مهندسی، تحقیقاتی، پزشکی و ... را باید با توجه به تاریخ انتشار آنها در نمایشگاه عرضه